

УДК 336

Калініченко Л.Л.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів

Українського державного університету залізничного транспорту

Горбунова Т.

магістр

Українського державного університету залізничного транспорту

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ

THEORETICAL ASPECTS FORMATION OF BANKS' CREDIT PORTFOLIO

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто погляди різних авторів на поняття «кредитний портфель», здійснено розширену класифікацію кредитного портфеля, розглянуто елементи управління кредитним портфелем та запропоновано узагальнене визначення поняття «кредитний портфель».

Ключові слова: кредитний портфель, комерційний банк, кредит, кредитний ризик.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены взгляды разных авторов на понятие «кредитный портфель», осуществлена расширенная классификация кредитного портфеля, рассмотрены элементы управления кредитным портфелем и предложено обобщенное определение понятия «кредитный портфель».

Ключевые слова: кредитный портфель, коммерческий банк, кредит, кредитный риск.

ANNOTATION

In the article the definition of "credit portfolio" by different authors made extensive classification of the credit portfolio, considered elements of credit portfolio management and proposed a generalized definition of credit portfolio.

Keywords: credit portfolio, commercial bank loans, credit risk.

Постановка проблеми. Комерційні банки є центральними ланками в системі господарських відносин, а планомірний розвиток їх діяльності – необхідна умова реального функціонування ринкової економіки. Кредитні операції банків є основною статтею доходу банку і водночас одним з головних внутрішніх стимулів для розвитку економіки, адже кредит – це головне джерело забезпечення потреб підприємств у грошових ресурсах, що є основою для збільшення інвестицій, сприяючи неперервності і прискоренню відтворювального процесу та зміцненню економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Однак в останній час спостерігається уповільнення темпів розвитку кредитування. Ситуація, що склалася в економіці (втрата активів у Криму і зоні АТО (втрата більше 15% активів і пасивів банків), падіння платоспроможності позичальників, масового скорочення персоналу та серії дефолтів фінансових установ) призвела до значного впливу коштів з банків і погіршення якості кредитних портфелів. У зв'язку з цим питання формування, розвитку та якості кредитного портфеля набули особливої актуальності і значимості

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз, оцінка якості та проблеми управління

кредитним портфелем українських банків висвітлено у працях Л. Батракової, А. Белякова, Є. Ломакіної, М. Денисенко, В. Пашкова, Л. Примосткої, А. Андросова та багатьох інших вітчизняних науковців. Визнаючи важливість таких досліджень, за мету ставимо проаналізувати погляди вчених щодо формування якісного кредитного портфеля та пошуку ефективних шляхів управління кредитним портфелем в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Поняття «портфель» запозичене з французької «portefeuille», англійської «portfolio» у значенні кейс, папка для цінних паперів. Витоки пов'язані з латинським «portare» – тримати, «folium» – лист і використане для характеристики сукупності активів, що належать одній особі і зібраних в одне ціле з метою зменшення ризику.

Зупинимось на деяких визначеннях кредитного портфеля, що приводяться останніми роками в роботах вітчизняних і зарубіжних економістів (таблиця 1).

На підставі проведеного аналізу підходів до визначення категорії «кредитний портфель» можна зробити такі висновки:

- 1) це результат діяльності банку з надання кредитів;
- 2) залишки коштів за кредитами, які групуються за різними ознаками;
- 3) це заборгованість за кредитними операціями;
- 4) це вибір напрямків кредитних вкладень залежно від їх прибутковості та ступеня ризику.

Зазначене вище дозволяє під **кредитним портфелем** розуміти сукупність кредитів структурованих за терміном, валютою, ступенем ризику з метою отримання дохідності наданих банком усім суб'єктам господарювання різних галузей економіки з метою отримання прибутку.

Головна вимога до формування кредитного портфеля полягає в тому, що портфель повинен бути збалансованим, тобто підвищений ризик за одними позиками повинен компенсуватися надійністю і прибутковістю інших позик.

Формуючи кредитний портфель, перед менеджментом банку завжди виникають супер-

Таблиця 1

Трактування поняття «кредитний портфель»

Автор	Визначення
Л. Батракова [1]	Кредитний портфель – це результат діяльності банку з надання кредитів, який охоплює сукупність всіх виданих банком кредитів за певний період часу.
В. Платонов, М. Хіггінс [2]	Кредитний портфель становлять залишки коштів за балансовими рахунками за короткостроковими, довгостроковими і простроченими кредитами.
А. Беляков, Є. Ломакіна [3]	Кредитний портфель – це вся сукупність кредитів, виданих на кожен певний момент.
Г. Белоглазова, Л. Кроливецька [4]	Кредитний портфель – це сукупність залишків за кредитними рахунками на певну дату, які групуються за різними ознаками, зокрема і за видами кредиту, за видами забезпечення, за рівнем прибутковості, за складом кредитотримувачів та ін.
У. Грудзевич, І. Парасій-Вергуненко [5; 6]	Кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу.
В. Вовк [7]	Кредитний портфель – це сукупність кредитів, наданих одним банком на певну дату, з метою одержання доходу у вигляді відсотків.
М. Денисенко [8]	Кредитний портфель – це заборгованість за кредитними операціями.
В. Пашков [9]	Кредитний портфель – це сукупність засобів, які розміщені у вигляді міжбанківських кредитів, кредитів юридичних та фізичних осіб.
А. Кокін, К. Шумкова [10].	Кредитний портфель – це результат діяльності банку з надання кредитів.
Л. Примостка [11]	Кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою одержання прибутку.
А. Герасимович [12]	Кредитний портфель – це сукупність виданих позик, які класифікуються на основі різних критеріїв, пов'язаних з різними факторами кредитного ризику або зі способами захисту від нього.
Г. Панова [13]	Кредитний портфель – це позики, надані банком своїм клієнтам.
А. Андросов [14]	Кредитний портфель – це позикова заборгованість, яка охоплює позики, видані й ще не погашені, а також частину прострочених відсотків за позиками, накопиченими за період менше 30 днів.
І. Сало, О. Криклій [15]	Кредитний портфель – це сукупність вимог банку щодо наданих позик.
Ю. Бугель [16]	Кредитний портфель – набір кредитних інструментів для досягнення встановлених цілей.
Ю. Масленченков [17]	Кредитний портфель – це сукупність вимог банку щодо кредитів, які класифіковані за критеріями, пов'язаними з різними факторами кредитного ризику або способами захисту від нього.
А. Борисов [18]	Кредитний портфель – це сукупність форм і видів економічної, фінансової діяльності, відповідних їм документів, грошових коштів, замовлень, об'єктів.
С. Арбузов [19]	Кредитний портфель – сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку.
Г. Кравцова та ін. [20]	Кредитний портфель – це сукупність залишків боргу активним кредитних операцій на певну дату.
В. Челноков [21]	Кредитний портфель відображає вибір напрямків кредитних вкладень залежно від їх прибутковості та ступеня ризику.

ечності між доходністю кредитних операцій, ризиками і ліквідністю вкладених у позички коштів. Чим більший дохід приносять позички,

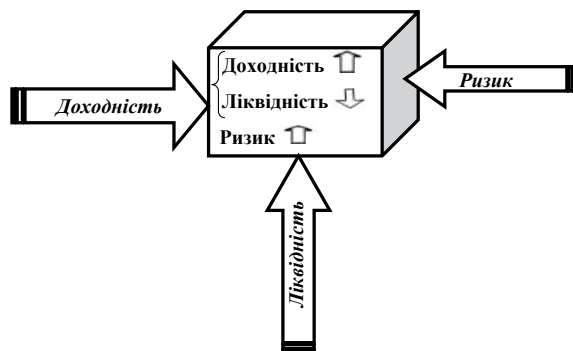

Рис. 1. Суперечності формування кредитного портфеля

тим вищий ступінь кредитного ризику і нижча ліквідність вкладених у кредити активів, і навпаки (рис. 1).

Управління кредитами спрямоване, з одного боку, на підвищення прибутковості, з іншого боку, на забезпечення ліквідності. При цьому завдання банків полягає не тільки в отриманні прибутку, але і в забезпеченні своєї надійності, що підвищує вимоги до кредитів як стійкого джерела банківських доходів і ліквідності банку. Разом з тим управління кредитами повинно бути спрямоване і на забезпечення збереження властивостей кредиту як форми зворотного авансування потреб клієнтів у додатковому капіталі, тобто на забезпечення повернення позичальниками отриманих кредитних коштів.

Головні елементи системи управління кредитним портфелем як процесом планування,

Таблиця 2

Класифікація кредитного портфеля

Класифікатор	Різновиди кредитного портфеля
Тип клієнта	Клієнтський портфель є складовою частиною кредитного портфеля банку та залишком заборгованості за кредитними операціями банку з фізичними та юридичними особами на певну дату. Міжбанківський портфель – це портфель за кредитами іншим банкам.
Концентрація операцій певного виду	Диверсифікований портфель – розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного за характеристиками (розмір капіталу, форма власності), за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Диверсифікація за сумами означає відсутність або наявність великих кредитних ризиків та їхня концентрація. Диверсифікація за термінами (короткострокові, довгострокові кредити). Диверсифікація за валютами: найбільш оптимальною є структура кредитного портфеля на прикладі валют, якщо: в національній валюті сформована не менше 50% кредитного портфеля. Концентрований портфель орієнтований на окрему групу кредитів, які об'єднані не за загальним цільовим ознаками, а за більш приватним критерієм (галузева і регіональна приналежність, кредитні продукти тощо).
Кількісна характеристика	Валовий портфель – сукупний обсяг наданих банком кредитів на встановлений момент часу. Чистий портфель – це валовий портфель за мінусом суми резервів, яка передбачена на покриття можливих збитків.
Види позичальників	Діловий портфель – сумарний обсяг виданих кредитів юридичним особам. Персональний портфель – сумарний обсяг кредитів фізичним особам.
Якість управління	Портфель доходу орієнтований на кредити, що забезпечують стабільний дохід, при мінімальному ризику і постійної своєчасної виплати відсотків. Портфель ризику складається переважно з кредитів з високим рівнем ризику. Збалансований портфель передбачає раціональне поєднання кредитів різного типу як високоризикованих, так і низькоризикованих. Оптимальний портфель передбачає акумулювання і розподіл кредитних ресурсів таким чином, що видані позички відповідають наявним кредитним ресурсам за термінами і сумами, рівень прибутковості за ним є максимально можливим у певних умовах, а ступінь ризику зводиться до мінімально допустимого рівня. Формування оптимального кредитного портфеля – одна з ключових завдань та головних проблем діяльності банку.
Види валют	Портфель валютних кредитів – сукупність кредитів, виданих в іноземній валюті. Портфель гривневих кредитів – сукупність кредитів, виданих у гривнях або в іноземній валюті.
За ієрархією	Кредитний портфель центрального відділення. Кредитний портфель філій банку.

організації, мотивації і контролю, необхідних для досягнення мети кредитної установи варто розглядати з позицій макро- і мікрорівня. На макрорівні здійснюється аналіз і регулювання кредитних відносин у взаємозв'язку з народногосподарськими пропорціями, пов'язуючи обсяги і структуру кредитних вкладень в економіку з вирішенням завдань зі збільшення валового внутрішнього продукту, розвитку грошового обігу, інвестицій, зниження інфляції.

На мікрорівні передбачається розробка і дотримання стратегії розвитку кредитних операцій кожного окремого банку; пошук і відбір клієнтів, вивчення їхніх потреб та кредитоспроможності; контроль у процесі використання позичальником кредиту (рис. 2).

З метою оцінки якості кредитного портфеля виникає необхідність класифікувати види кредитних портфелів (табл. 2).

Висновки. Отже, на підставі проведеного аналізу підходів до

визначення категорії «кредитний портфель» пропонуємо під кредитним портфелем розуміти сукупність кредитів структурованих за терміном, валютою, ступенем ризику з метою

Рис. 2. Елементи управління кредитним портфелем

отримання дохідності наданих банком усім суб'єктам господарювання різних галузей економіки з метою отримання прибутку.

Управління кредитним портфелем необхідно розглядати системно, у тісній взаємодії всіх блоків управління як на рівні державного управління, так і на рівні управління самого банку.

Для формування якісного кредитного портфеля з метою отримання найбільш сприятливих значень прибутковості, ліквідності та мінімізації ризику необхідна якісна структура кредитного портфеля, від якої значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Батракова Л.Г. Аналіз процентної політики комерційного банку : навч. посіб. / Л.Г. Батракова. – М. : Логос, 2002. – 573 с.
2. Платонов В. Банківська справа: стратегічне керівництво / В. Платонов, М. Хіггінс. – 2-ге вид. – М. : Консалтбанкпир, 2001. – 519 с.
3. Беляков А.В. Кредитний ризик-оцінка, аналіз, управління / А.В. Беляков, Є.В. Ломакіна // Фінанси і кредит. – 2000. – № 9. – С. 74–77.
4. Белоглазова Г.Н. Банківська справа / Г.Н. Белоглазова, Л.П. Кроливецька. – СПб. : Пітер, 2002. – 702 с.
5. Грудзевич У.Я. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / У.Я. Грудзевич. – К. : УБС НБУ, 2007. – 222 с.
6. Парасій–Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / І.М. Парасій–Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 347 с.
7. Вовк В.Я. Кредитування і контроль : навч. посіб. / В.Я. Вовк, О.В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с.
8. Денисенко М.П. Грошово-кредитна діяльність банків : навч. посіб. для ВНЗ / М.П. Денисенко, В.Г. Кабанов, Л.М. Худолій. – К. : ЄУФІМБ, 2004. – 339 с.
9. Пашков А.М. Оцінка якості кредитного портфеля / А.І. Пашков // Гроші і кредит. – 1997. – № 5. – С. 29–30.
10. Кокин О.С. Оцінка ліміту ризику при кредитуванні банками промислових підприємств із урахуванням галузевих і регіональних особливостей / О.С. Кокин, К.Г. Шумкова. – Нижній Новгород : НИСОЦ, 2002. – 180 с.
11. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підруч./ Л.О. Примостка. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
12. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності / А.М. Герасимович. – К. : КНЕУ, 2006. – 600 с.
13. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка / Г.С. Панова. – М. : ДИС, 2004. – 356 с.
14. Андросов А. Банковские слияния и поглощения / А. Андросов // Банковский аудитор. – 2009. – № 11. – С. 5–7.
15. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / І.В. Сало, О.А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 314 с.
16. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2(27). – С. 157–163.
17. Масленченков Ю.С. Технологія й організація роботи банку: теорія й практика / Ю.С. Масленченков. – М. : Консалтингова компанія «Дека», 1998. – 346 с.
18. Великий енциклопедичний словник / за ред. А.Б. Борисова. – М. : Книжный мир, 2001. – 868 с.
19. Арбузов С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України «Знання», 2011. – 504 с.
20. Кравцова Г.І. Організація діяльності комерційних банків / Г.І. Кравцова, М.К. Василенко, О.В. Купчинова. – Мінськ : БГЭУ, 2007. – 478 с.
21. Челноков В.А. Банки та банківські операції : навч. посіб. / В.А. Челноков. – М. : Высшая школа, 2008 – 296 с.